Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):	Thiele, Just Matthias.; samlede af J. M. Thiele ; med en Fortale af R. Nyerup.
Titel | Title:	Prøver af Danske Folkesagn
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kjøbenhavn : Thieles Forlag, 1817
Fysiske størrelse | Physical extent:	XII, 36 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

Danske
Folkesagn
samlede af
J. M. Thiele.

1817

35, -13.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130014826654

Ann. Marginalblatt 1818 no. 116
(Sc. I 168) III 81.

Prøver
af
Danske Folkesagn.

Kongress Bibliothek
35,-13.

Prøver

af

Danske Folkesagn,

samlede

af

J. M. Thiele.

Med en Fortale af Professor R. Nyerup.

Huer mand lagde til og tog fra, blanded deriblandt meget sin egen dict.

Lysc. Slectebog, præf. VI.

Kjøbenhavn.

Paa Brødrene Thieles Forlag.

1817.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Fortale.

Hver den der i sit Lands Historie søger Mere end en Liste over Konger og Feldtslag; hvo der i Krøniken vil studere Menneskет og Nationen, for, ved hver mødende Begivenhed, at kunne gjøre sig rede for sammes Aarsag og Følger, maa omhyggelig gaae paa Spor efter den menneskelige Aands gradvise Udvikling og Fremgang, lige fra Raaheds halvvilde Tilstand, igjennem Middelalderens af Overtro og Fordomme skumle Mørke, og indtil Nutidens mere opklarede Dage.

Til Anskuelsen og Begrebet af en Nations aandelige og intellectuelle Tilstand i et vist Tidsrum, er det langtfra ikke nok at kjende hvad de Lærde i den givne Periode har frembragt. Disse have dannet sig ved Læsning i andre Nationers og

andre Tidsalderes Skrifter, og, staaende paa en højere Standpunkt end den øvrige Del af deres Medborgere, lægge de i deres Verker Ideer og Foreſtillingsmaader fordagen, ſom Folket hverken kjender eller vedkjender ſig. Man ſkuer Præget af de udmærkede og mere uddannede Hoveders Organiſation, men den talrige Klaſſe, hvis Tid gaaer bort bag Ploven og paa Verkſtedet, og hvis Aand og Hjerte dannes i Ammeſtuen og Borgeſtuen, i Gilde- og Krohus, lærer man derved ikke at kjende. Det indvortes Liv, ſom rører ſig i denne Folkeklaſſes Gemytter, har faaet ſin Næring af Myther og Sagn, Fabler og Eventyr, Viſer og Ordſprog, og det er Quintesſentſen heraf der ikke allene, ſaa at ſige, ſpøger i deres Hjerner, men ogſaa ofte er Nøglen til en og anden uforklarlig Handling.

De Ordſprog, der igjennem Aarhundreder har ſvævet paa alle danſke Læber, og den Læsning, der har fængſlet Alles Opmærkſomhed, har jeg ſøgt at ſkaffe Publicum Kundſkab om. Ogſaa er der, medens det endnu var Tid, bleven ſørget for, at faſtholde og ved Bogtrykkerkunſtens Tryllekraft forevige de Toner, hvormed danſke Tunger

fra umindelige Tider af har tolket deres Sorg og Fryd, Længsler og Forhaabninger. Ved alt Dette tilhobe kastes der et Lys paa det Spørgsmaal, hvad der fordum udgjorde Nationens aandelige Natur, og tilliye hvad der her i Norden var Folkets Tidsfordriv i de mange ledige Timer, som nu omstunder gaae bort med Spil og med Kort.

Imidlertid udtømme disse Bidrag ikke alle Hjelpemidler til Kundskab om vore Forfædres Væsen og Vilkaar. Der ligger endnu en hidtil ikke noksom paaagtet Skat forborgen i Almuens mundtlige Traditioner, eller i saadanne Eventyr, hvis Fortælling de lange Vinteraftener har afverlet med Læsningen i Holger Danske og Sangen om Axel Thordsen.

Det er langtfra, at alle disse Eventyr skylde Ammestuerne eller Spinderokken deres Ophav. En stor Del staae i Forbindelse med en eller anden nu som oftest forglemt Begivenhed, og vel kan endog fra dem hentes Oplysning angaaende hist og her forekommende Localiteter. Af saadanne Eventyr haves vistnok endnu mange Levninger. Til hver overordentlig Gjenstand knytter sig altid et Sagn,

og ethvert udmærket Verk af Natur eller Kunst frembringes under Omstændigheder, som Almuen altid kjender eller — digter. Intet Mærkeligt møder den Rejsende, som jo Egnens Beboere vide at gjøre rede for, idet de meddele den Oplysning derom, som er gaaet i Arv fra deres Forfædre.

Det er paa den høje Tid at deslige Beretninger føres i Pennen, inden det om faa Decennier vil være for sildigt at tænke derpaa. Hvor mangt et mærkeligt Navn gjemmes ikke omkring i Landene, medens Sagnet, som indeholdt Hjemmelen for sammes Udspring eller Betydning, for længe siden er gaaet Almuen af Minde! Det synes derfor at være en god Gjerning, at Hr. Thiele herved begynder at redde fra Undergang hvad der endnu af slige Sagn er tilovers. Disse Efterretninger kunne, foruden den antiqvariske ethnographiske og psychologiske Interesse, ogsaa i en anden Henseende medføre Nytte. De skaffe Poeterne Stof og Æmne til videre Bearbejdelse. Mangen herlig Tragoedie var, som bekjendt, først et Eventyr eller Sagn, og fandt efter Aarhundreders Forløb en begejstret Sanger, hvis Aand polerede

den simple Graasten indtil den blev den blankeste Krystal.

Det forstaaer sig, at vort Norden, foruden sine locale, historiske og geographiske Sagn, ogsaa, fremfor mange andre Lande, besidder et stort Forraad af magiske og dæmonologiske Mythen. Hvilken Strøm af Eventyr har ikke den nordiske Poesies Oldemoder, den maaskee fra selve Indien nedstammende Edda, udgydet over hele Skandinavien! Som Romere og Grækere befolkede Jord og Hav, Skove og Kilder, med deres Guder og Gudinder, saaledes indqvarterede ogsaa vore Forfædre Nisser i Udhusene, Dværge i Bjergene, Havmænd i Aaer, Trolde i Huler. Beretninger om Menneskeslægtens idelige Conflict med deslige højere Væsener har til alle Tider afgivet et betydeligt Bidrag til Tidkort i Samqvem. Hertil kommer endnu Anecdoter om Hælhesten og Kirkelammet, om Natteravne og Varulve, om Kong Waldemars Jagt og Hexernes Fart til Bloksbjerg, om Drager som ruge paa Penge, om Afdøde som gaae igjen, fordi de have flyttet Markeskjel o. s. f.; hvilket Alt er af den Natur, at Tilhørernes Phan-

tasi, naar slige lødomsfulde Emner er Samtalens Gjenstand, paa den mest livlige Maade syssel-sættes. Hele Kredsen har med spændt Opmærksomhed Øjnene henvendte paa Fortælleren, og naar han anbringer det mest Betænkelige eller Rædsomme, rykke Børn og Ungdom sig nærmere og nærmere til de Voxne, skotte rædde hen til den mørke Krog, ere imidlertid umættelig nysgjerrige, saa at intet Ord falder dem mere utaaleligt at høre, end det Gamle: "Snip, Snap, Snude; nu er mit Eventyr ude."

Den 5te October 1817.

R. Nyerup.

Forerindring.

I levende Overbeviisning om, at en Samling af de mange Folkesagn, der med hvert henrundet Aar ere blevne færre, vil kunne gjøre sikker Regning paa god Modtagelse i den danske Literatur, og altid mere og mere lokket af de mange baade historiske og poetiske Guldkorn, der ligge hist og her usete paa Marker og alfare Veie, har jeg i afvigte Sommer, ved at sammenholde mundtlige Traditioner med trykte og haandskrevne chorographiske Værker, indsamlet flere end tohundrede sjællandske Folkesagn af forskjællig Værdi. Da den største Deel af disse ere blevne indsamlede paa smaae Fodvandringer, kun i enkelte Egne af Sjælland, synes det antageligt, at de neppe udgjøre Trediedelen af hvad der endnu maa være tilbage, og derom ere alle enige, at Jylland alene eier flere, end alle danske Øer tilsammentagne. En saadan Indhøst overstiger da langt det, som en Enkelt formaaer, og man maatte jo desforuden, for Samlingens Fuldstændigheds Skyld, ønske saamange Deeltagere som muligt. Og det er af denne Grund, at disse Sagn komme frem, førend alle de andre, og Udvalget grunder sig ikke saameget i deres individuelle Værdi, som mere i deres indbyrdes Forskjællighed. Da allerede Mange have skjænket dette mit Foretagende et opmuntrende Bifald, bør jeg ikke tvivle om, at jeg jo vil møde Deeltagere, og denne Overbeviisning har bestemt Planen til det tilkommende Værk.

Forbi en saadan Indsamling vanskeligen vil nogensinde kunne siges, at være tilendebragt, bør ikke heller Værket saa at sige nogensinde sluttes, men altid staae aabent for ethvert tilkommende Bidrag. Derfor synes de saakaldte tvangløse Hæfter at være et saadant Værks passeligste Form, og, skjønt en ønskelig Local-Orden derved gjøres umulig, vil saadan Mangel dog med Lethed siden kunne afbødes ved et Register, som anviser, hvad man vel maatte kunne søge om een eller anden Egn.

Saa vil jeg da af det Forraad, jeg allerede har indsamlet, om føie Tid udgive de første Hæfter af Danske Folkesagn, i det Haab, at Een eller Anden, for hvem Tid og Leilighed ligesaa gunstigen forene sig med Interesse for Sagen, vil enten selv under eget Navn udgive enkelte Hæfter eller tilstille mig Bidrag, som altid ville blive modtagne med Taknemlighed, og, idet jeg overgiver disse Prøver, og slutteligen anbefaler dem til mine bekjendte eller ubekjendte Medhjelpere, troer jeg det passeligt, at udskrive Slutningen af Brødrene Grimms Fortale til deres i Aaret 1816 udgivne Samling af tydske Folkesagn. "Aber das Geschäft des Sammelns, sobald es einer ernstlich thun will, verlohnt sich bald der Mühe, und das Finden reicht noch am nächsten an jene unschuldige Lust der Kindheit, wann sie in Moos und Gebüsch ein brütendes Vöglein auf seinem Nest überrascht, es ist auch hier bei den Sagen ein leises Aufheben der Blätter und behutsames Wegbiegen der Zweige, um das Volk nicht zu stören und um verstohlen in die seltsam, aber bescheiden in sich geschmiegte, nach Laub, Wiesengras und frischgefallenem Regen riechende Natur blicken zu können.

Den 20de October 1817.

J. Thiele.

Indhold.

Olger Danske . . . . . S. 1.
Brøndhøi . . . . . 2.
Pillegrim-Stenen . . . . . 3.
Mangelbjerg og Gillesbjerg . . . . . 5.
Ugersøe . . . . . 6.
Helenes Kilde . . . . . 7.
Thyres Hul i Borreveile Skov . . . . . 10.
Høierup Kirke . . . . . 12.
Tiis Søe . . . . . 13.
Natravnen . . . . . 15.
Den Bogøe . . . . . 16.
Hellig Anders . . . . . 17.

Altarbægeret . . . . . 19.

Tuel Søe . . . . . 24.

Kirkelammet og Hælhesten . . . . . 27.

Beenløse . . . . . 29.

Kong Waldemars Jagt . . . . . —

Storken, Svalen og Viben . . . . . 34.

Olger Danske.

(Mundtligt.)

I mangfoldige Tider hørtes nu og da Vaabengny under Kronborg Fæstning. Ingen vidste noget derom at sige, og i det ganske Land var ikke Een, som fordristede sig at stige ned gjennem de underste Gange. Da blev det Vilkaar givet en Slave, som havde forbrudt sit Liv, at han skulde være fri og have sin Skyld eftergiven, om han, ved at nedstige saa dybt som Gangen førte, kunde bringe Beretning om hvad han der forefandt. Da kom han omsider til en stor Jerndør, som af sig selv aabnedes, idet han bankede derpaa; og nu saae han foran sig en dyb Hvælving. Midt under Loftet hang en næsten udbrændt Lampe, og nedenunder den stod et mægtig stort Steenbord, omkring hvilket staalklædte Kæmper sadde nedbøiede og hvilede deres Hoveder paa korslagte Arme. Da reiste den sig op, der sad ved Bordenden. Det var Olger Danske. Men idet han løftede Hovedet fra Armen, brast Steenbordet heeltigjennem; thi hans Skjæg var ivoxet. "Ræk mig din Haand!" sagde han til Slaven; men denne vovede ikke at give ham Haan-

den; rakte ham derfor en Jernstang, hvilken Olger knuged saa, at det blev kjendeligt deri. Endeligen slap han den med de Ord: "Nu! det glæder mig, at der dog endnu er Mænd i Danmark!"

Andre fortælle, at Olger Danske sagde, da Slaven traadte ind: "Hils din Herre og Konge, at naar Tid er, da skulle vi vel komme af os selv!" Atter Andre, at han sagde: "Siig din Herre, at vi komme, naar der ikke ere flere Mænd i Danmark, end der kunne tage Plads om et Tøndebaand!" — Et lignende Sagn om Keiser Frederik Rødskjæg findes i Deutsche Sagen, herausgegeben von den Brüdern Grimm. Berlin 1816. Pag. 29.

Brøndhøi.

(Mundtligt.)

En Fjerdingvei fra Sorøe ligger den mærkelige Bye Pedersborg, og lidet uden for den Byen Lyng. Mellem disse to Byer findes en Høi, kaldet Brøndhøi, som siges, at være beboet af Troldfolk. Blandt disse Troldfolk var der engang en gammel, aabrysotig Trold, som de Andre kaldte Knurremurre; thi han var ofte skyld i, at der var Larm og Uenighed i Høien. Engang var denne Knurremurre kommet paa Spoer efter, at hans unge Kone stod i Venskab og god Forstaaelse med en ung Trold, hvilket den Gamle tog saa ilde op, at han truede den unge paa Livet,

Denne fandt sig derfor bedst ved at flygte ud af Høien, og begav sig, omskabt i en rød Kat, til Byen Lyng, hvor han i denne Skikkelse indsmigrede sig hos en fattig Huusmand, navnlig Plat. Der levede han i rum Tid, fik hver Dag Mælk og Grød og laa den hele udslagne Dag i Lænestolen bag Kakkelovnen. En Aften silde kom Plat hjem, og, da han traad ind i Stuen, sad just Katten paa sit sædvanlige Sted og strøg Meelgrød ud af en Potte og slikkede Poten. "Naa, Moer!" begyndte Manden, "nu skal jeg fortælle dig, hvad der er hændet mig paa Veien. Da jeg gik Brøndhøi forbi, kom der en Trold ud, som kaldte paa mig og sagde: Hør du, Plat! sig til din Kat, at Knurremurre er død!" Ved disse Ord reiste Katten sig paa Bagbenene, lod Potten trille og sagde, idet den smuttede ud af Døren: "Hvad? er Knurremurre død? Saa maa jeg skynde mig hjem!" —

Pillegrim-Stenen.

Resenii Atl. III. pag. 68. Danske Atlas. III. Pag. 368. Marmora dan. I. p. 275. Syvs Kæmpeviser. III. Pag. 393. Sandvigs Beskrivelse over Møen. Pag. 34. Beskrivelse over den Insul Møen af Kaalund Christianson.

(Mundtligt.)

I Phanefjord Sogn paa Møen boede engang en mægtig Ridder, Hr. Truels, der med sin Hustru, Fru Mettelil, havde mange Børn; men Røverne bortstjal hans tre Sønner, saa at han kun havde trende Døt-

tre tilbage. En Søndagmorgen vækkede Fru Mettelil sine Døttre og sagde *):

Staaer op, mine Døttre, I sove vel haardt!
Nu haver I sovet jer Froprædiken bort!

hvortil Jomfruerne svarede:

Og have vi forsovet vor Ottesang,
Da ville vi gjøre vor Høimesse lang.

Nu flættede Moderen deres Haar og iførte dem Søndagsklæderne, og de ginge til Horbeløf Kirke paa Falster; thi den Tid var Vandet mellem Møen og Falster ikke bredere, end at man kunde hoppe derover.

Men der de komme til Tostruppe Lund,
Der mødte dem de tre Røveres Hund.

Og da Røverne kom, sagde de til Jomfruerne:

Enten vil I være tre Røveres Viv,
Eller vil I miste jert unge Liv?

og de gave Røverne til Svar:

Ikke vil vi være tre Røveres Viv!
Langtheller vil vi miste vort unge Liv! —

Da dræbte de to Røvere dem, skjønt den tredie raadede derfra; og de lagde de trende Jomfruers Liig i Sække, og bredte deres Klædningsstykker og Kostbarheder ovenpaa. Da kom de silde om Quel, hver med sin Pose til Hr. Truels, toge Plads ved Bordet og lode Sækkene staae henne i Krogen. Nu begyndte de at drikke, og drak Hr. Truels saaledes til, at han maatte gaae til Senge. Da begjærede de Fru Mettelil, som blev ene tilbage; men hun vidste vel at redde

*) Historien fortælles paa Møen med disse indflættede Vers, hvilke ogsaa findes i Visen om Hr. Truels Døttre. Kæmpeviserne. III. Pag. 392.

sig, thi bad hun om at maatte see, hvad de havde i deres Sække; og da hun saae sine Døttres Klæder, gik hun ud og vakte Hr. Truels og alle hans Mænd. Røverne bleve tilfangetagne; og nu bekjendte de for Hr. Truels, at de vare af ædel Herkomst, men at de engang, da de skulde gaae til Skolen, vare bortstjaalne af Skovrøvere. Strax kjendte da Hr. Truels i dem sine egne Sønner, og gav dem det Raad, at de skulde reise til det hellige Land, for at sone deres Brøde. Men de to ældste, hvilke havde den største Skyld, vilde lade deres Liv for Liv; men den yngste gjorde en Pillegrimsfart. Øst for Horbeløf Kirke sees endnu den Høi, hvor de To bleve steilede. Den Tredie kom efter flere Aar tilbage, levede lang Tid der i Egnen og gjorde Bod for sine Synder; og da han døde, begrove de hans Legeme paa Marken, paa det Sted, hvor endnu Pillegrim-Stenen ligger.

Sandvig fortæller, at da Røverne bleve tagne tilfange, flygtede den ene ud af et Vindue, og gjorde derpaa en Pillegrimsreise. Man skal endnu kunne see Spor af Hr. Truels Slot og Grave. Paa Horbeløf Kirke sees to Mandshoveder, og mellem dem et qvindeligt Hoved, til Erindring om denne Tildragelse.

Mangelbjerg og Gillesbjerg.

(Mundtligt.)

I Omegnen af Hirschholm, paa Høsterkjøb Mark, ligge to Høie, Mangelbjerg og Gillesbjerg, hvilke

begge siges, at være beboede af Troldfolk. Imod Høitiderne hører man derudi en bestandig Larm, ligesom af Kobberkjedler eller store Kister, der lukkes op og slaaes i, og undertiden ogsaa Musik. En fattig Huusmand, som engang havde arbeidet paa Gillesbjerg, lagde sig ved Middagstid til Hvile. Da stod pludseligen for hans Aasyn en deilig Jomfru, som vinkede ad ham og havde et Guldbæger i Haanden. Men da Bonden frygtede og gjorde Kors for sig, maatte hun vende sig om, og nu saae Manden, idet hun forlod ham, at hun bagtil var huul som et Deigtrug.

Agersøe.

(Mundtligt.)

I samme Egn ligger en Søe, hvori der ligeledes opholdt sig Troldfolk. Engang legede nogle Bønderbørn ved Søen, da pludseligen en lang hvid Hest skiød sig op af Vandet og tumlede sig paa Marken. Drengene løbe til for at see den, og een af dem satte sig endog op paa dens Ryg. Men i samme Øieblik vilde Hesten styrte sig med ham ud i Søen, da Drengen tillykke, fuld af Forundring raabte:

Herre Jesu Kors!
Nu saae jeg aldrig større Hors!

og strax var den forsvundet under ham.

Helenes Kilde.

Resenii Arl. II. pag. 466. Pontopp. Theat. Dan. pag. 523. Encomion Regni Dan. pag. 92. Fontinalia sacra. En kort Beretning om Helenes Kilde. Kbh. 1650. Dr. Langes Lære om de naturlige Vande. Pag. 51. For Sandhed. 1ste Bind. 1798. Anonymus om Helenes Kilde. 1648. Manuscr.

(Mundtligt.)

Paa Tiisvilde Mark i Tibirke Sogn, ikke langt fra Stranden, ligger Helenes Kilde. Selv fra den sydligste Deel af Sjælland gjøres ved St. Hansdagstider Valfarter med Syge og Værkbrudne, for at de her kunde gjenvinde Karskhed. De drikke af Vældet, vaske sig med Vandet, og overnatte paa Helenes Grav. Og naar de drage bort, offre de i Kildeblokken, og tage Jord under de Stene, der ligge paa Graven, og bærer dette i en liden Pose. De Helbredede, som komme derhen paa Krykker, plante disse ved Kilden, til Tegn paa, at de have dem ikke længer Behov; og endnu sees rundt omkring en stor Mængde Trækors, behængte med Klude, som til Minde om, at Mange ere blevne helbredede.

Helene (i Wolfs Encomion Helle Læne; andre Steder St. Lene) var en Datter af Hertug Guttorm. I lang Tid levede hun i christelig Enkestand og foretog sig en Pillegrimsfart til den hellige Grav. Da hun kom tilbage opbyggede hun Skedevigs Kirke og kom i stor Anseelse, efterdi hun kunde baade spaae og gjøre underlige Tegn. Men, da hun engang gik til Skedevig Kirke, blev hun paa Veien myrdet af Nogle, der havde hende mistænkt for, at hun havde omkom-

met sin Svigersøn, fordi han havde faret ilde imod hendes Datter. Da førtes hendes Liig til Skedevigs Kirke, for der at begraves; men paa Veien derhen savnedes paa hendes ene Haand en Finger. Den hele Dag søgte de med Besværlighed, men forgjæves; først ved Midnatstid fandt man den skinnende i en Tornebusk, og saa stærk var dens Glands, at Blinde, som førtes til, fik deres Syn igjen. Da dette Jertegn meldtes for Pave Alexander den 3die, gav han Befaling til Erkebisp Stephan i Upsal, at Helene skulle indskrives som Helgeninde, hvilket skedte i Aaret 1164. Paa det Sted, hvor hendes Liig var begravet, udsprang den Kilde, der nu har Navn efter hende.

I ovenfor nævnte Manuscript, betitlet Anonymus om Helenes Kilde, fortælles Sagnet mere overeensstemmende med de fleste mundtlige Traditioner. En hellig Qvinde, St. Lene, som var ihjelslagen i Sverrig og kastet i Havet, kom paa en stor Steen flydende til Sjælland, hen under den høie Brink, hvor hendes Kilde nu vises. Men formedelst Skraaningen var det ikke muligt, at bringe hendes Liig op paa Landet. Da skedte det Vidunder, at Klinten pludseligen brast, saa at man igiennem den Kløvt, som endnu sees, kunde føre Liget op paa Marken. Paa det Sted, hvor de først satte Liget, fremsprang en Kilde af Jorden. Da lagde de hendes Liig i en Kiste og bar den til Tiisvilde Kirke; men paa Veien derhen blev Kisten pludseligen saa tung, at Hestene, som skulde trække, mægtede ikke at drage den fra Stedet, og den sank dybt ned i Jorden. Endnu ligge to store

Stene paa dette Sted, og lige nedenfor i Stranden sees den Steen, paa hvilken hun førtes hid over Vandet. I samme Steen sees endnu Spoer af hendes Haar, Hænder og Fødder.

Et andet Sagn fortæller, at, da Bønderne bare Liigkisten over Marken til Tiisvilde, begyndte en af Bærerne at bande og tale bespottelige Ord, hvorpaa Kisten blev saa tung, at de maatte slippe den, og nu sank den ned i Jorden.

Der gives endnu en, fra de foregaaende ganske forskjellig, Tradition. Helene var en skaansk Princesse, berømt for sin Deilighed. I hende forelskede sig en Konge og besluttede at bruge Vold imod hende. Da flygtede hun for ham og foer fortvivlet gjennem Landet, indtil hun kom til den høie Strandbred. Der standsede hun en Stund, men, da Forfølgeren nærmer sig, styrtede hun sig ud i Havet. Dog omkom hun ikke. En stor Steen hævede sig fra Havets Bund og modtog hende, og paa denne Steen seilede hun til Sjelland. Der, hvor hun satte Foden, da hun traad i Land, fremsprang en Kilde, og hun boede nu længe der i Egnen og besøgtes som en hellig Qvinde.

I Oddsherred gaaer det Sagn, at engang skulde tre hellige Søstre tilsammen seile et Sted hen; men de omkom paa Veien og Bølgerne førte deres Liig til forskjellige Sider. Den Ene heed Helene, og hendes Liig kom til Tiisvilde Bye, hvor en Kilde sprang ud af hendes Grav. Den Anden heed Karen; hendes Liig drev ind paa det Sted, hvor man nu viser St. Karens Kilde, hvilken fik Navn efter hende. Den

Tredie skal ligeledes være kommen til Landet, hvor en Kilde udsprang for hende.

Helenes Kilde bestaaer egentligen af tre Væld, der opfanges i Vandkister, af hvilke de to endnu bestandigen ere fulde, men den tredie derimod skal næsten være standset. Om dette fortæller Anonymus i sin Beretning, at en Person, som havde "laboreret morbo gallico," engang satte Fødderne deri, og siden den Tid steg Vandet aldrig saa høit, at det kunde komme til Kisten og faae Afløb.

En fattig, blind Mand kom engang til Hr. Jens, Præsten i Helsinge, og bad om en Almisse, at han kunde bringe Offer; thi han vilde gaae til Helene Kilde, for at blive hjulpen for sin Blindhed. Da sagde Præsten: Der har du to Skilling at offre for dig selv; men jeg har en blind Hest; her har du endnu to Skilling at offre, for at ogsaa den kan faae sit Syn igjen. Da taug den blinde Mand, og gik hen og lagde de fire Skilling i Kildeblokken. Og da skedte det, at baade Manden og Hesten bleve seende, men Præsten tabte sit Syn, fordi han haade spottet derover.

Thyres Hul i Borreveile Skov.

(Mundtligt.)

Tæt ved en Arm af Issefjord gaaer Veien igjennem Borreveile Skov, hvor man endnu seer det saakaldte Thyres Hul. Denne Thyre Bolxe var en gammel Roverkjerling, der ved sin ældste Søn var Moder

til elleve andre. Disse tolv Røvere havde deres Ophold under Jorden, og ved nogle Snore, der vare spændte over Veien, og hvori Klokker vare hæftede, underrettedes de, saasnart Reisende kom igjennem Skoven. Sædvanlig sad da Thyre Bolxe ved Indgangen og smøgede af en kort Kridtpibe; undertiden gik hun omkring i Skoven, og naar hun mødte Nogen, pleiede hun at tiltale dem saaledes: "Man siger rigtignok, at der er Røvere her i denne Skov, men det er Fanden gale mig Løgn!" Engang kom hun saaledes til en Karl, som gik og slog Stød op af Jorden, og spurgte ham: "Kan du slaae Ild til min Pibe?" Endskjøndt han kjendte hende, tabte han ikke Modet, men lovede det, og hun satte sig nu roligen ned paa Støddet. Men som hun der sad ganske tryg, tog han Jernvækken og drev den med eet Slag igjennem hendes Klæder ned i Jorden, saa at hun sad fast. Hurtig tog hun da en Pibe frem, for at give Sønnerne Tegn, men Karlen bandt hendes Hænder, skyndte sig til Lindholm, og kom tilbage med endeel Bønder, som vare væbnede med Høetyve. De sloge da en Kreds om Indgangen, og Karlen tog Piben og begyndte at pibe, hvorpaa alle tolv Sønner, een efter anden, listede sig ud og blev fangen ført til Roeskilde. Hulen gjennemsøgtes, og der fandtes fem og tyve Læs rovede Koster. Thyre og de elleve Sønner bleve dømte fra Livet; den Tolvte, som kun var femten Aar gammel, benaadedes; men, da han haardnakket paastod, at han vilde dø med de Andre, steiledes de alle tilsammen i Borreveile Skov, lige udenfor Thyres Hul.

Almuen fortæller, at det ofte hænder sig, naar Nogen ved Nattetid kjører forbi Hullet, at Hestene pludseligen komme i stærk Sveed og mægte neppe at trække Vognen forbi. En Bondemand, som ved saadant Tilfælde stod ned af Vognen og kigede igiennem den venstre Grime, saae, at han havde Thyre Bolxe og de tolv Sønner bag paa Vognen. Der var da intet andet for, end han maatte tage det ene Baghjul af og lægge det op i Vognen; thi derved blive alle saadanne Gjenfærd nødte til, løbende at følge under Vognen for at holde Axen i Veiret. — Saadanne Gjenfærd blive ogsaa synlige, fortælles der, naar man stikker et fiint Hul paa Seletøiet og seer derigiennem. Dette brugtes meget i gamle Dage ved Ligfærd, naar Nogen var begjærlig efter at vide, om den Afdøde havde haft med den Onde at gjøre. I dette Tilfælde saae de da altid en sort Hund sidde bag paa den Vogn, der kjørte Liget fra Huset.

Høierup Kirke.

Danske Atlas. III. Pag. 90. Weinwichs Beskrivelse over Stevns Herred. Hofmanns Fundat. VIII. Pag. 418. Molbechs Breve paa en Reise igiennem det sydøstlige Sjælland. Pag. 82.

En Skipper, som engang var i Havsnød lige udenfor Stevns Klint, gjorde det Løfte, at han til Vartegn for Andre vilde bygge en Kirke der paa Klinten, hvis han selv undgik den truende Fare. Han holdt sit gjorte Løfte og byggede Høierup Kirke, i hvilken man

endnu ligefor Prædikestolen seer et forgyldt Billede af en Mand, der holder et Anker *). Kirken staaer saa yderlig paa Klinten, at man i Klintbruddet ofte seer fremstikkende Dødningebeen. Vel maatte man da frygte for, at den omsider vilde styrte ned, men Sagnet siger, at den hver Julenat flytter sig et Hanefjed længer ind i Landet.

Tiis Søe.

(Mundtligt.)

I Kundbye, paa Holbek Amt, havde en Trold sin Bolig i den høie Bakke, hvor Kirken staaer; men efterdi Folket der i Egnen var vant til Gudsfrygt og gik flittigen i Kirke, havde samme Trold sin største Plage derved, at de næsten uafladeligt ringede med Klokkerne i Kirketaarnet. Omsider blev han desaarsag nødt til, at reise bort; thi intet har mere bidraget til Troldfolkets Udvandren af Landet, end netop det, at Folk blev gudsfrygtigere og Klokkeringningen tiltog. En Bonde traf endog en Trold siddende paa Dalby Mark, mellem Mullerup og Dalby. Bonden ansaae ham for et skikkeligt Menneske, og spurgte: "Hvorhen skal du?" — "Nu vil jeg reise ud af Landet," gav Trolden til Svar; "thi ingen kan jo nu boe her for lutter Ringen og Klemten." Ovenfor nævnte Trold fra Kundby reiste da ud af Landet, kom til Fyen, og levede der i nogen Tid Da hændte

*) I Søren Abildgaards Beskrivelse over Stevns Klint siges Pag. 10, at Høierup Kirke er bygget af Waldemar den 4de,

det sig, at en Mand, der nyligen havde bosat sig i Kundby, kom til Fyen, og mødte denne Trold paa Veien. "Hvor har du hjemme?" spurgte Trolden ham. Der var intet paa Trolden uligt et Menneske, derfor svarede han som sandt var: "Jeg er fra Kundby!" – "Saa?" gjentog Trolden, "dig kjender jeg ikke! Ellers kjender jeg dog hver Mand i Kundby. Vil du ikke," vedblev Trolden, "tage Brev for mig tilbage til Kundbye? Manden var dertil ikke uvillig. Trolden stak ham det i Tasken, og forbød ham, at tage det op, før han kom til Kundbye Kirke; da skulde han kun kaste det over Kirkegaardsmuren, saa vilde den faae det, der skulde have det. Derpaa skildtes de ad, og Bondemanden forglemte ganske Brevet. Men, da han var kommen over til Sjælland igjen, sad han just paa den Eng, hvor Tiissøe nu er, og da kom Troldens Brev ham pludseligen i Tankerne, og han fik stor Lyst til at see det. Han tog det ud af Tasken og sad en Stund med det i Haanden, men pludseligen begyndte der at pible Vand ud af Seglet, Brevet foldede sig ud, og det var med Nød og neppe, at Bonden reddede sit Liv, thi Trolden havde indsluttet en heel Søe i Brevet. Ved denne Ødelæggelse havde Trolden villet hævne sig paa Kundby Kirke, men Gud afvendte det, saa at Søen kom til at skylle ud i det store Engdyb, hvor den nu flyder. Navnet Tiis Søe, sige de, har sin Oprindelse deraf, at ti Eiermænd havde Jorder, som bleve beskyllede af Søen.

Et andet Sagn fortæller om denne Søe, at da engang en Pige uretfærdigen var bleven beskyldt, kræ-

vede hun det som et Jertegn for sin Uskyldighed, at Klokken i Sæby Kirketaarn skulle falde ud i Tiis Søe. Og det skedte da, at den første Gang de ringede med Klokken, foer den ud af Taarnet, og endnu skal man stundum kunne høre den ringe i Søen.

Natravnen.

(Mundtligt.)

Enhver nedmanet Aand bliver, efter Sagnet, en Natravn. Paa det Sted, hvor den er bleven nedmanet, drives en spids Pæl i Jorden, og den gaaer igiennem Natravnens venstre Vinge og forvolder et Hul deri. Kun igiennem de hæsligste Uforer og Moradser har en saadan Natravn sin Opgang. Naar den flyver op, ligner den et Kors og hopper i Førstningen ligesom en Skade henad Jorden og skriger: Bav! Bav! Bav! Derpaa flyver den imod Osten, for at naae den hellige Grav; thi, naar den kan komme derhen, da faaer den Roe i Graven. (Nogle sige, at den tør kun komme denne Grav paa ti Hanefjed nær.) Naar den flyver hen over Hovedet, da vogte man sig vel for at see op ad; thi dersom Nogen seer igiennem Hullet paa den venstre Vinge, da bliver han Natravn, og Natravnen forløses. Jovrigt er Natravnen fredelig og stræber kun at komme videre og videre imod Osten.

Der fortælles i Egnen om Sorse, at en Jyde var engang kommen til Sjælland med et Brev, som han skulde besørge i Byen Babelse. Underveis havde

han forglemt Byens Navn, og gik derfor bedrøvet paa Veien. Da faldt Natten paa, og han kom just forbi Byen Haverup ved Sorøe, hvor en Natravn fløi hen over hans Hoved og raabte: Bav! Bav! Bav! Da huskede Jyden Byens Navn, blev glad derover, og svarede: "Ja! du har Ret! det var jo ogsaa Bavelse!"

Denne samme Natravn har sin Opgang i den saakaldte Enghave, mellem Haverup og Pedersborg, og den siges at være i Skikkelse af et Par udstoppede Buxer. Hvis nogen vover at tirre den eller skrige den efter, hævner den sig strax. En Dreng fra Haverup tog engang en Kobberkjedel over Hovedet, gik saaledes ud paa Marken og begyndte at raabe: Bav! Bav! — Men strax fløi Natravnen ned og knugede Kjedelen sammen over hans Hals, saa at han qvaltes derved.

Den Bogøe.

Sandvigs Beskrivelse over Møen. Pag. 47.

Midt imellem Sjælland, Falster og Møen ligger en lille Øe, Bogøe. Paa den har i fordums Tid været to store Skove, Østerskov og Vesterskov, af hvilke kunringe Spor ere tilbage. Om disse to Skove gaaer der et gammelt Sagn. Den sidste Konge i Wallisøe (Waaelse paa Falster) var Kong Hans. Han paaførte engang Kongen af Bogøe Krig og seilede om Natten derhen og lagde sig med sin Flaade lige udenfor Slottet. Heraf sees endnu Ruiner, som kaldes Hof-

gaarden. (Jonges Danmarks Chorographie. Pag. 380.) Da nu Kongen af Bogge lukkede Vinduet op i sit Sovekammer og saae den fiendtlige Flaade udenfor, da raabte han om Fred; men i samme Stund spændte Kong Hans sin Bue og skjød ham en Piil dybt ind i Brystet. Da bad Dronningen af Bogge om Stilstand, medens hun begrov sin Herre, og Kong Hans gik endog selv i Land og fulgte Kongens Liig til Jorden. Dronningen indbød ham til Slottet, og der udbad hun sig af ham, at maatte beholde Øen saalænge, indtil den Sæd, hun vilde udsaae, var bleven fuldmoden. Ogsaa dette indrømmede Kong Hans og seilede tilbage til Falster. Men den snilde Dronning lagde Agern og Bog i Jorden, og deraf opvoxede hine to Skove. Næste Aar seilede Kong Hans fra Falster; men da han fik at vide, hvad Slags Sæd hun havde udsaaet, blev han sit Løfte tro og vendte tilbage til Falster. Da Dronningen døde, blev hendes Søn Herre over Øen.

Hellig Anders.

Annall. eccleſiæ Dan. I. Gesta et vestigia Danor. I. p. 18. Encomion Regn. Dan. p. 541. Res. Atl. II. p. 241. Pontopp. Theat. p. 132. Danske Atlas. III. Pag. 18. Peder Syvs danske Viser. Athene. 4de Bind. Pag. 60. Jonges Danm. Chorogr. Pag. 155.

(Mundtligt.)

I Slagelse levede 1205 en Præst ved St. Pederskirken, og hans Navn var hellig Anders. Om samme

Præst fortælles, at han, selv tolvte, seilede til det hellige Land. Men, da Tilbagereisen var forhaanden, og hans Staldbrødre fik god Vør, vilde han dog ikke reise, førend han havde hørt Messe i Joppe. Da Messen var endt, vare de Andre allerede reiste, og han stod med Bedrøvelse ved Stranden og saae Skibet seile bort. Da kom der En ridende paa Veien og bød Anders at sidde op, og som de reed tilsammen, faldt han i Søvn i den Fremmedes Arme, og, da han igien opvaagnede, saae han omkring sig, og undredes svarligen; thi han fandt sig paa en Høi udenfor Slagelse, og havde dog alligevel været baade hos St. Jacob Composiel i Portugal, hos St. Oluf i Trondhjem og paa flere hellige Steder. Der hengik lang Tid førend de Andre, som havde forladt ham i Joppe, kom tilbage til Danmark, og alt Folk undredes høiligen derover. Han var saa hellig en Mand, at han kunde hænge sin Hanske paa Solens Straaler, fik derfor stor Anseelse og blev Slagelses Skytspatron. Høien, hvorpaa han var opvaagnet, fik Navnet Hvilehøi, hvilket den har bevaret indtil denne Dag. Da saae han siden Folket i Slagelse til Bedste, ved at gaae i Forbøn hos Kong Waldemar, og Kongen lovede, at ville lægge saa meget Land til Slagelses Jorde, som Hellig Anders paa et nattegammel (Pontopp. i Danske Atlas siger ni Dage gammelt) Føl kunde omride i den Tid, Kongen var i Badet. Da skedte det, formedelst hans Hellighed, at han reed saa rap, at Hoffolkene ideligen maatte løbe til Kongen i Badet, sigende, at hvis han ikke skyndte sig, vilde Hellig An-

ders omride hele Landet. Derved ere de store Bymarker komne til Slagelse.

Nogle fortælle, at, da han kom til ovenfornævnte Høi, udhvilede han sig, og at Høien deraf har faaet Navnet Hvilehøi. Paa et andet Sted, hvor han tabte sin Hanske, udsprang strax en Kilde, og denne vises endnu, midt i Byen Landsgrav. Ved Antvorskov fandtes for kort Tid siden en stor rund Steen, hvori saaes endnu Føllets Fjed, nedtrykkede da Hellig Anders reed derover. Denne Steen er nu, saavelsom saa mange andre, sprængt, og Føllets Fjed findes formodentligen i et eller andet Gjerde. Paa Hvilehøien opreistes et Kors med Inscription: In memoriam divi Andreæ, quiescentis Joppæ et heic loci expergefacti. Da man engang lod dette Kors forfalde, indtraf en almindelig Qvægsyge i Omegnen, hvilken strax ophørte, da et nyt Kors med et Christusbillede blev opreist. Paa dette Kors findes Aarstallene 1762 og 1809, og det vedligeholdes af Bønderne i Byen Landsgrav.

Altarbægeret.

(Mundtligt.)

Paa Holbek Amt, mellem Byerne Marup og Aagerup, skal engang have ligget et stort Slot, af hvilket der endnu findes Ruiner ved Stranden. Paa dette Sted, fortæller Sagnet, er der store Rigdomme, og en Drage ruger her under Jorden paa tre Kongeløsninger. Heel ofte hænder det sig, at man her seer de Underjor-

diske, sær ved Høitiderne; thi da have de Dands og Lystighed ved Stranden. En Juleaften gik en Karl i Aagerupbye til sin Husbond og begjærede af ham, at maatte ride ned, for at see paa Troldgildet. Bonden gav ham Lov, at tage den bedste Hest, der stod paa Stalden. Da nu Karlen kom til Stedet, holdt han Hesten stille og sad en Stund og saae paa Gildet. Og som det undrede ham, at see Dværgpuslingerne dandse, kom en liden Trold til ham og bød ham stige af Hesten og tage Deel i deres Lystighed. En anden Trold kom springende til, tog hans Hest i Tøilen og holdt den, medens Karlen stod af og dandsede med dem den hele Nat. Da det nu lakkede henad Morgen, sagde han dem Tak for Gildet og satte sig atter paa Hesten, for at ride tilbage til Aagerup. De indbød ham da, at komme igien den næste Nytaarsnat; thi da skulde der atter være Lystighed, og en Jomfru, som bragte et Guldbæger, bad ham at drikke til Afsked. Men, saasom han havde Mistro til dem, kastede han, idet han ligesom førte Bægeret til Munden, Drikken ud over Skulderen, saa at den faldt paa Hestens Bag, hvorved Haarene strax bleve svedne. Da trykkede han hurtig Sporen i Hestens Side og reed med Bægeret i Haand hen over en opploiet Mark. Alle Troldene tilhobe løbe efter ham, men saasom de havde stor Nød med at komme over de dybe Plougfurer, raabte de uden Ophør: "Rid paa det Bolde og ikke paa det Knolde!" Og, da Karlen nærmede sig Byen, blev han nødsaget til at ride ud paa den jevne Vei, hvorved han kom i stor Fare, efterdi de ved hvert Die-

blik kom ham nærmere og nærmere. Da bad han i sin Nød til Gud og gjorde det Løfte for sin Frelse, at ville give Bægeret til Kirken. Nu red han just langs med Kirkemuren og snildeligen kastede han Bægeret derover, at dog det maatte være i Behold. Derved red han desfnarere, kom omsider ind igiennem Byen, og just som de vilde gribe Hesten, sprang den hurtigen ind igiennem Husbondens Port, og Karlen slog Laagen i efter sig. Da var han vel i Sikkerhed, men Troldene vare saa forbittrede, at de hentede en mægtig stor Steen og slyngede den med saadan Magt mod Porten, at fire Planker foer ud deraf. — Nu er der ei længer noget Spoer af samme Huus, men Stenen ligger endnu midt i Aagerupbye. Bægeret blev skienket til Kirken, og Karlen fik til Belønning den bedste Gaard paa Eriksholms Gods. — Samme Sagn fortælles om tvende andre Altarbægere i Holbek Amt, nemlig om det i Holmstrup Kirke og om det i Undløse Kirke. Om det sidste fortæller Resenius, at det skal være taget fra Troldene i det nærliggende Ledsbjerg (vide Dån. Biblioth. II Pag. 100). Men ogsaa i Ringsted Amt fortælles dette Sagn om Altarbægeret i Vigersted Kirke. En Juleaften red en Bonde forbi Ruestraabanke og saae, at den stod opløftet paa fire rø e Pæle, og neden under var Dands og Gjestereren. Ta kom en Trold, rakte Manden et Bæger og bød ham at drikke. Men, efterat han havde kastet Drikken over Skulderen, red han bort med Bægeret, og Troldene forfulgte ham hen over et Stykke opløiet Jord. Da raabte en gammel Troldhex efter ham

uden Ophør: "Rid paa det Haarde og ikke paa det Baarde!" Men, da Manden kom forbi Kirken, aabnedes pludseligen Kirkedøren for ham, og han red derind, satte Bægeret paa Altaret og blev derinde, beleiret af Troldene, indtil næste Morgen. Bægeret offredes til Vigersted Kirke. I Omegnen af Alsted fortælles, at denne Kirkes Altarbæger er taget fra de Underjordiske i det nærliggende Kirstensbjerg, hvor Trolden, Skynd, har sin Bolig. (Beiers Beskrivelse over Bringstrup og Sigersted. Pag. 51.)

Paa Bornholm fortælles det samme Sagn om et Bæger, som er taget fra Troldene, hvilket ogsaa findes i de Underjordiske af Ingemann, Pag. 10.

I Jylland fortælles om den drabelige Svend Fjelding (vide Syvs Kæmpeviser. I. Pag. 150), at da han engang, endnu en liden Dreng, var reden ud i Skoven, kom en Jomfru til ham, rakte ham et Horn og bød ham at drikke. Men Knøsen satte Sporerne i Hestens Bove og red med Hornet i Haand over en bred Aae. Da kaldte hin Jomfru fra den anden Aabred og bad ham saa indstændeligen om sit Horn, at han derover lod sig bevæge og kastede det over Vandet til hende, efterat have betinget sig, at hun skulde give ham tolv Mands Styrke. Men, da med denne Styrke fulgte Madlyst for tolv, var det undertiden vanskeligt nok at faae ham mættet, og derfor findes endnu paa flere Steder Spoer af denne hans Madlyst, f. Ex. Svend Fjeldings Ærtekjedel o. s. v. Det var da intet Under, at han omsider maatte blive saa

stor, som man i Oddsherred fortæller at han var. Han pleiede der at sidde ved Byen Steenstrup paa en Bakke kaldet Havbierg og vaske sine Hænder og Fødder i Sønderstrand, som er omtrent en halv Fjerdingvei derfra.

Der gives paa Dansk en Beretning om Troldhornet og Troldpiben paa Liungbygaard i Skaane, i hvilken fortælles blandt Andet det samme Sagn om et Horn, som blev tagen fra Troldene under en saasaakaldt Maglesteen i Skaane.

Mærkeligst fortælles dette Sagn om det saakaldte oldenborgske Horn, hvilket en Bjergjomfru, der traadte ud af Osenberg, i Aaret 990, den 20de Juli, rakte Grev Otto af Oldenborg, da han engang paa Jagten ønskede sig en Drik Vand. Hun bød ham at drikke, sigende, at naar han drak deraf, da skulde det oldenborgske Huus tiltage i Magt og Vælde, men dersom han ikke drak, da skulde der siden efter ikke findes Enighed og god Forstaaelse imellem hans Efterkommere. Men han satte ikke Liid til hendes Tale, slog Drikken over Skulderen, saa at den afbrændte Hestens Haar, hvor den faldt, og red bort med Hornet, hvilket endnu findes og forevises paa Kunstkammeret. (Des oldenburgischen Wunderhorns Ursprung, Herkunft usw, von Joh. Just Winkelmann. Bremen 1684. fol. Des deutschen Mittelalters Volksgläuben und Heroensagen, von Dobeneck. Pag. 83.)

Tuel Søe.

(Mundtligt.)

I Nærheden af Sorøe strækker sig Tuel Søe fra Krebshuset indtil Pedersborg. Om denne Søe gaaer det Sagn, at den har sit Navn efter en Princesse, eller som Andre fortælle, efter en fornem Jomfru, der engang boede i Pedersborg. Hendes Navn var Toel eller Thorelil. Hun var riig og eiede store Skatte af Sølv og Guld, men gav aldrig til de Fattige. Engang tog hun den Beslutning, at seile til Nestved, og lod desaarsag sine Kostbarheder og mangfoldige Skatte bringe paa et Skib; thi dengang kunde man ad Suseaae seile fra Pedersborg og did. Men da skeedte det, formedelst at Skibet var beladt med Synd, at, da de havde seilet lidet, begyndte Skibet uformodentlig at synke, hvorfor Skipperen, der førte hende og hendes Gods, gav hende det Raad, at love rigelige Almisser til de Fattige. Da lod hun sig i sin Nød bevæge, og strax derpaa hævede sig Skibet og Faren var forbi. Men nu fortrød det hende svarligen, at hun af Skipperen havde ladet sig forlede, og talede desaarsag ilde til ham. Da sank Skibet atter og blev ved at synke, saa at de maatte omkomme tilhobe. Men, da det nu almindeligen var i Orde, at der paa Skibet havde været meget kostbart Gods, borede man et Hul i en stor Steen, satte Skruer deri og begyndte at skrue Skibet til Landet. Allerede var det saavidt oppe, at man kunde see Masten, men da glemte een af Bønderne at tie stille, og udbrød: "Træk

nu! nu er det Tid!" og strax sank Skibet tilbage. Stenen med det iborede Hul sees endnu ved Pedersborg, og i klart Veirligt skal Masten blive synlig i Vandet. Ingen tør seile over Stedet og Fiskerne drage over hele Søen, her undtagen; thi Alt siges at blive nedhvirlet, naar det kommer derover.

Et andet Sagn fortæller saaledes: Der boede engang i Pedersborg en Jomfru, navnlig Thorelil. Hun var saare kunstfærdig og forstandig og havde sig en Vogn, hvori hun vilde kjøre over Vandet. Desaarsag opfødede hun to Stude med Hvedebrød og Mælk, og, da de vare dygtige, bandt hun dem for Vognen for at kjøre paa Suseaae til Nestved. Alt Folk spottede derover og samledes ved Søen for at see derpaa. Da trak Studene, Vognen fulgte efter og det gik i Begyndelsen saare godt. Men, da raabte En, som undrede sig: "Det havde jeg dog aldrig troet!" og strax sank hun med Vogn og Stude, og Søen fik Navn efter hende.

Om denne Jomfru Thorelil siges efterstaaende Vise at være digtet. Den er almindeligen bekjendt der i Egnen, og nogle faa blandt de Ældste kunne endnu synge den heelt ud. Der skal være en meget gammel Visebog, hvori den findes aftrykt.

Jomfru Thorelil gaaer sig i Abildgaard,
Udi Jesu Navn!
Hun vander de Urter, hun planter og saaer:
Gud unde os Himmerige Alle.

Saa stod en Guds Engel og liude derpaa!
Udi Jesu Navn!
Og vil du med mig ind i Himmerig gaae:
Gud unde os Himmerige Alle.

Jomfru Thorelil faldt for Jesu paa Knæ,
Udi Jesu Navn!
Hun bad godt for Kongen, som Krone og Scepter bær:
Gud unde os Himmerige Alle.

Saa bad hun godt for Bonden, som pløier og saaer,
Udi Jesu Navn!
Herre Gud giv, at vi derudaf Føden faaer:
Gud unde os Himmerige Alle.

Saa bad hun godt for Qvinderne, som Fostret baar,
Udi Jesu Navn!
Herre Gud giv, at de en god Forløsning faaer:
Gud unde os Himmerige Alle.

Saa bad hun godt for Børnene i Skolen monne gaa,
Udi Jesu Navn!
Herre Gud han lad dem en ret god Lærdom faa:
Gud unde os Himmerige Alle.

Saa bad hun godt for Tyende, som tjener for sit Brød,
Udi Jesu Navn!
Herre Gud han hjelpe dem af al deres Nød:
Gud unde os Himmerige Alle.

Saa bad hun godt for Enker og faderløse Børn,
Udi Jesu Navn!
Herre Gud han vild' oplukke for dem Naadens Dør:
Gud unde os Himmerige Alle.

Saa bad hun godt for Skibene i Sundet monn' gaa,
Udi Jesu Navn!
Herre Gud han lade dem en god Vind vel faa:
Gud unde os Himmerige Alle.

Saa bad hun godt for Fangerne, som er i gandske Land,
Udi Jesu Navn!
Herre Gud han afløs dem deres haarde Baand:
Gud unde os Himmerige Alle.

Nu haver vi hørt Jomfru Thorelilles Sang,
Udi Jesu Navn!
Herre Gud han give os en salig Afgang:
Gud unde os Himmerige Alle.

Kirkelammet og Hælhesten.

Julegave af Ingemann. Pagina 47. Hofmanns Fundationer. VII. Pag. 362. Den nordsjellandske Landalmue. Pag. 198.

(Mundtligt.)

Naar Nogen træder ind i Kirken ene og paa en Tid der ingen Gudstjeneste holdes, da hænder det sig heel ofte, at han seer Kirkelammet løbe hen over Gulvet, thi hele Kirken hviler paa et Lam, at den ikke skal synke. Før i Verden da Kirkerne bleve byggede, da var det Skik og Vedtægt, at nedgrave et levende Lam under Altret, for at Kirken skulde staae urykkelig. Dette Lams Gjenfærd er bekjendt under Navnet Kirkelam, og, naar eet eller andet Sted et lille Barn skal døe, da seer man som til Tegn derpaa, Kirkelammet dandse paa Husets Dørtærskel.

I Carlslunde Kirke paa Roeskilde Amt skal endnu sees nedenfor Taarnets Lydehul et i Steen udhugget Lam, hvilket skal tilkjendegive, at, da den Deel af Kirken, hvor Altret nu er, føiedes til, blev et levende Lam indmuret paa dette Sted.

Denne Sædvane skal endogsaa have været udvidet til mange andre Huusdyr, blandt hvilke dog Lam og Svin nævnes hyppigst. I Fyen indbefattes alle saadanne under Navnet Kirkevaar, fordi de tage Kirken i Vare. Der ere endvidere de, som paastaae, at under hvert Huus er, for at det skal staae fast, bleven indmuret en levende Høne; men grueligst fortalte en gammel Kone noget Lignende om Kjøbenhavns Volde. Dengang man for mange Tider siden vilde sætte Vold om Kjøbenhavn, sank den uden Ophør, og det var ikke gjørligt, at faae den til at staae fast. Da tog de et lidet, uskyldigt Pigebarn, satte hende paa en Stoel ved et Bord, og gav hende Legetøi og Mundgodt. Og medens hun sad og legede og giorde sig tilgode, opbyggede tolv Murere en Hvælving over hende, og, da den var fuldført, kastede de under Musik og klingende Spil Volden der over. Derfor skal den nu være urykkelig!

Ligesom et Lam skal være begravet under hver Kirke, saaledes skal en levende Hest være bleven begravet paa enhver Kirkegaard, førend noget Liig der er blevet jordet. Denne Hest kommer igien og gaaer paa tre Been omkring paa Kirkegaarden, og, naar den møder Nogen, da viser den grinende Tænder og bringer Døden med sig. Derfor kaldes den Hælhesten. Deraf

er det endnu paa nogle Steder i Landet sædvanligt, at høre den, der har overvundet en farlig Sygdom, sige: "Jeg gav Døden en Skjæppe Havre!"

Beenløse.

(Mundtligt.)

En Aften blev Kong Valdemar vildfarende paa Jagten og kom fra sit Følge. Da søgte han til den nærmeste Bye og gik fra Huus til Huus og begjærede Nattely, men allevegne lukkede de Døren i for ham og hidsede Porthundene paa ham; thi de kjendte ikke Kongen. Da hans Følge næste Morgen fandt ham, paalagde han de ubarmhjertige Bønder den Straf, at hver Mand i den hele Bye skulde miste sit høire Been; men omsider formildede han dog Straffen saa, at som et Skjendselstegn det høire Forbeen skulde afhugges paa hver Porthund, og deraf har endnu Byen paa Ringsted Amt sit Navn. —

Kong Waldemars Jagt.

Resenii Ad. II. p. 210. Pontopp. Theat. Dan. p. 120. Wadskjærs poet. Skueplads. Pag. 89. Spøgelserne af Wagner, oversatte af Bergsøe. Pag. 305.

(Mundtligt.)

Kong Waldemar elskede Tovelille, et Fruentimmer fra Rygen, og havde en saa stor Sorg, da hun døde, at han end ikke kunde forlade hendes Liig; men lod

det føre med sig, hvorhen han drog. Dette blev omsider besværligt for alle dem, der skulde være om Kongen, og derfor benyttede en Hofmand en gunstig Leilighed til at undersøge hos Liget, hvad det vel monne være, der bandt Kongen med saa mægtig en Kjærlighed. Da fandt han en fortryllet Ring, hvilken hendes Moder havde sat paa hendes Finger, for derved, endogsaa efter Datterens Død at sikkre sig i Kongens Gunst. Hofmanden tog Ringen af Fingeren, og strax forsvandt Kongens Kjerlighed, og han lod Liget begrave. Nu vendtes hele Kongens Hu til Hofmanden, der endnu var i Besiddelse af Ringen, saa at Alt, hvad der skulde skee, skulde udføres af ham, hvilket omsider faldt Yndlingen besværligt: derfor, da han vel vidste, at han havde Ringen at takke for Kongens Gunst, kastede han den fra sig ud i et Morads, der han engang reed igiennem Gurre Skov. Fra dette Øieblik af begyndte Kongen at finde sig bedre der i Skoven, end hvilketsomhelst andet Sted; han lod bygge Gurre Slot og jagede baade Nat og Dag i Skoven. Derved blev det ham omsider en Vane, at sige de Ord, der siden bleve ham til Forbandelse, at Gud gjerne maatte beholde Himmerig, naar kun han maatte jage i Gurre.

Nu rider han hver Nat "fra Burre til Gurre" og er over hele Landet bekjendt som den flyvende Jæger, og paa nogle Steder kaldes han den flyvende Markolfus. Naar han nærmer sig, hører man først Huien og Støien og Pidskeskrald i Luften, og da gaaer Folk tilside og stiller sig bag ved Træerne. Strax der-

efter kommer det hele Jagttog. Foran fare hans kulsorte Hunde, der løbe hist og her til Siderne og snuse i Jorden, og lange gloende Tunger hænge dem ud af Halsen. Derefter kommer "Wolmar" ansættende paa sin hvide Hest, og undertiden holder han sit eget Hoved under den venstre Arm. Naar han møder Nogen, især, dersom det er gamle Folk, befaler han dem, at holde et Par af hans Hunde, og lader dem da enten staae saaledes med Hundene i flere Timer, eller løsner strax efter et Skud, og naar Hundene høre dette, da briste alle Baand og Lænker. Naar han saaledes farer frem, hører man ham at slaa Ledene i efter sig, og paa flere Steder i Landet, hvor der er Gjennemkjørsel igjennem Gaardene, har han sin Jagtvei ind af den ene og ud af den anden Port, og ingen Laase ere saa stærke, at de jo springe op, naar han kommer. Saaledes pleier han, især ved Juletid, at komme kjørende med fire hvide Heste igjennem Ibsgaard i Høiby, i Oddsherred, og der skal bag Roeskilde være en Gaard ved Bistrup, hvor man lader Porten staa aaben om Natten, fordi han flere Gange har sprængt Laasene. Paa enkelte Steder gaaer hans Jagtvei endogsaa op over Husene, og i Nærheden af Herlufsholm skal være et Huus, hvis Tag paa Midten er betydeligen nedsjunket, fordi han saa ofte kjører derover. I det nordlige Sjælland har han et andet Gurre, hvor man finder Ruiner, der endnu kaldes Waldemars Slot. Her er det en Skik, at de gamle Koner ved St. Hansdagstid gaaer om Natten ud paa Veien og aabner Ledene for ham. En halv Miil fra Gurre lig-

ger Waldemars Høi, omgiven af Vand. Her, siger Sagnet, gaaer hver Midnat sex fortklædte Præster mumlende hen over Den. Imellem Søllerød og Nærum jager han med sorte Hunde og Heste paa den saakaldte Volmars Vei. (Antiqvariske Annaler. I. Pag. 15.)

Naar han saaledes har faret omkring, udhviler han sig afvexlende paa flere forskiellige Steder i Landet. Især fortælles der, at han opholder sig paa Vallse Slot, hvor han har et Sovekammer, i hvilket stode to opredte Senge, og her overnatter han i Skikkelse af en sort Hund. I samme Værelse staae to store Kister, og, da man engang aabnede dem, fandtes de fulde af smaa runde Stykker Læder; "thi bedre Penge havde de ikke i Kong Volmars Tid." En underjordisk Gang skal forbinde Vallse Slot med Tolløsegaard i Holbeks Amt. Her skal han ligeledes have et Kammer, og tilforn holdtes endogsaa en Pige til hans Opvartning. Undertiden udhviler han ved Wordingborg i Waldemars-Taarnet eller paa Ruinerne af Waldemars Slot, hvor man ofte seer Jomfruer og Folk fra hans Tid gaae og rede Senge. En Bonde, som ikke vilde troe, at Kongen saaledes kom til sit Taarn om Natten, fordristede sig engang til at overnatte der, men ved Midnat traadte Kong Waldemar ind til ham, hilste med Venlighed og sagde: "Nu! Tak skal du have, at du vil passe paa mit Taarn!" og rakte ham med det samme en Guldpenge. Men, da Bonden tog imod den, brændte den ham et rundt Hul igiennem Haanden og faldt som et Kul til Jor-

den. Af disse hans frygtelige Penge, slutter man sig til, hvad han maa lide. Dog hænder det sig ogsaa undertiden, naar en gammel Mand eller Kone troeligen i flere Timer har holdt hans Hunde, at han da kaster Noget til dem, der seer ud som Kul, og derfor undertiden ringeagtes; men naar man undersøger det, findes at være det pure Guld.

Dette Sagn er formodentlig af alle det almindeligste og meest udbredte, og under Navnet den vilde Jæger, strækker det sig ikke alene overalt i Danmark, men baade i Tydskland, Frankrig og Engeland.

Paa Møen jager saaledes Grøn Jette, eller som de kalde ham Joden (andre Gjøgen) fra Upsal. (vide Kaalund Christiansens Beskrivelse over Møen.)

I Schlesvig, fortælles der, jager Brodermorderen, Kong Abel. (vide Wadskiærs poet. Skueplads. Suhms Danm. Hist. X. Pag. 212.)

I Tydskland er Sagnet om den vilde Jæger, Hackelberg, ligesaa udbredt, som Sagnet om Waldemar i Sjælland. (vide Deutsche Sagen von den Brüdern Grimm. Pag. 248. Otmars Volkssagen. Pag. 241.)

Wadskiær citerer Hist Henry IV. Pag. 293, hvor der fortælles om et lignende Gjenfærd, kaldet le grand veneur, der jager i Skovene omkring Fontainebleau.

I Engelands Skove jager Kong Artus. Man seer ham ikke selv, fortælles der, men hører kun Lyden af Jagthornene og Hundene, og, naar Nogen raaber

efter ham, kommer der det Svar tilbage: "Vi er Kong Artus's Beslægtede." (vide Des deutschen Mittelalters Volksglauben und Heroensagen, von Dobeneck. Berl. 1815. I. Pag. 62, og Spøgelserne af Wagner. Begge Steder citeres Gervasius Tilberiensis.)

En forunderlig Overeensstemmelse med Sagnet om Waldemars Kjærlighed til Tovelille, har en Historie, der fortælles i Wadskjærs poet. Skueplads om Keiser Carl den Stores Kiærlighed til et Fruentimmers Liig, der bar en fortryllet Ring. Biskop Turpin undersøgte Liget og fandt Ringen, og nu vendtes Keiserens Kjærlighed til Biskoppen; men, da denne frygtede for at Ringen omsider skulle komme i Andres Hænder, kastede han den i en Sø ved Aachen, hvoraf det kom, at Keiseren saa gjerne opholdt sig der.

Storken, Svalen og Viben.

(Mundtligt.)

Naar Storken bygger sin Rede paa et Tag, da kommer der Velsignelse over Gaarden. Derfor lægger Bonden ofte et Vognhjul paa sin Gavl, for ligesom at indbyde god Lykke til Huset. En lignende Folketro hæfter ved Svalen. Den kan roligen bygge sin Rede, hvor den finder for godt; thi den bringer Velsignelse med sig, og derfor ansees det for en svar Synd at forstyrre dens Ly. — Derimod er Viben forhadt og udskjældes for en Tyv. Thi førend den blev en Fugl,

var den en Pige, der tjente for sit Brød, og meget var hende dengang betroet i Verden. Men engang stjal hun en Guldsax fra sit Herskab, og, da man beskyldte hende, ønskede hun, at saafremt hun havde nogen Skyld, hun da maatte som en Fugl flyve om og skjælde alle for Tyve, føde Børn i Moradser og Nordynd. Da blev hun omskabt til en Vibe, og til Tegn paa at hun havde stjaalet Guldsaxen, danner nu dens Halefjedre ligesom en Sax, og ved dens Skrig: "Tyvit! Tyvit!" skjælder den alle for Tyve. Dette fortælles af Andre om Svalen. Da hun for mange Tider siden tjente i Verden, stjal hun en Sax fra sit Herskab, og da man gjorde hende Beskyldninger, løi hun og sagde: "Jeg saae den ikke! Jeg fik den ikke! Men til Straf blev hun derfor omskabt til en Fugl, og sidder nu altid under Taget og synger: "Jeg saae den ikke! Jeg fik den ikke! — Jeg saae den ikke! Jeg fik den ikke!"

Da vor Herre paa Langfredag hang paa Korset, da kom flyvende tre Fugle hen over ham. Først kom Storken og raabte: "Styrk ham! Styrk ham!" derfor fik den Navnet, og Velsignelse fulgte med den. Da kom flyvende en anden Fugl, som raabte: "Sval ham! Sval ham!" og derfor fik den Navnet Svale, og Velsignelse fulgte med den. Men tilsidst kom Viben, og den skreg: "Piin ham! Piin ham!" og derfor skal den nu være forbandet indtil Dommedag!

Anderledens fortælles dette om Storken, Spurven og Skaden. Spurven raabte, efter denne For-

tælling: "Spar ham! Spar ham!" og Skaden: "Skad ham!" Skad ham!"

Et lignende Sagn fortælles: Da vor Herre hang paa Korset, da kom flyvendes over ham Fugle tre, "een var hvid og een var graa, een som en Turteldue." De to fløi hen over, kun Turtelduen satte sig paa Korset og nippede til vor Herres Blod, og kunde for Sorg og Bedrøvelse ikke sige andet end: "Hurre! hurre! hurre!" — Derfor gaaer den endnu omkring paa Jorden og søger og synger sin gamle Sang af Længsel efter sin Herre! —